

Pohjois-Savon hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelma vuosille 2025-2029; hyvinvoinnin edistämisen kärjet ja keinot

Säde Rytönen

HYTE- ja osallisuuspäällikkö

Pohjois-Savon hyvinvointialue

sade.rytonen@pshyvinvointialue.fi

Pohjois-Savon järjestöjen sote-aamukahvit

9.12.2025

POHJOIS-SAVON HYVINVOINTIALUEEN HYVINVOINTIKERTOMUS JA –SUUNNITELMA 2025-2029

OSA 2: HYVINVOINTISUUNNITELMA VUOSILLE 2025-2029

Kuva: Pohjois-Savon hyvinvointialue, Riikka Myöhänen

Laaja hyvinvointikertomus ja -suunnitelma

Tiivis asiakirja, jonka laativat eri hallinnonalojen asiantuntijat yhdessä (myös kunnat, järjestöt, srk, yritykset, asukkaiden kokemuksellinen tieto jne.) ja se koostuu seuraavista osista:

OSA1: ”kertomus”

Tilastojen valossa yhteenveto **hyvinvoinnin nykytilasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä**, edellisen valtuustokauden hyvinvointisuunnitelman painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden **arviointia, hyvinvointivajeiden tunnistus**

* Laajahvk: valtuustokauden ajalta tähän päivän

OSA 2: ”suunnitelma” tulevalle valtuustokaudelle + **sis. Lasten ja nuorten ja ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelmat**

Tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja seurantamittarit hyvinvoinnin edistämiseksi, **hyvinvointivajeiden ratkaisemiseksi**

OSA 3: Valtuustohyväksyntä ja toteuttaminen
Suunnitelman hyväksyminen ja vieminen toteutukseen

Kehitettävät asiat eli painopisteet ja tavoitteet Pohjois-Savossa vuosille 2025-2029

(huonoin tilanne suhteessa koko maahan ja vertailuhyvinvointialueisiin)

OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN

- ♥ Kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa (vaikuttamisen kanavat) ja osallistumisen vaikuttavuus lisääntyy
- ♥ Yhteisöön kuulumisen tunne lisääntyy
- ♥ Ketään ei syrjitä ikä, terveydentila, mielipide

HYVINVOINTIA JA TERVEYTTÄ EDISTÄVÄT ELINTAVAT

- ♥ Raskaudenkeskeytykset vähenevät erit. yli 30v. ja vuoden sisään synnyttäneet tai keskeytys
- ♥ Kohdunkaulasyövän seulontojen käyntimäärät nousevat
- ♥ Mahdollistetaan monipuolisen ravitsemuksen toteutuminen erit. tytöt, 8. ja 9.lk, työkäiset
- ♥ Liikunnallisuuden lisääminen arkeen erit. aol pojat, työkäiset naiset ja keskitason koulutus, toimintarajoitteiset ikäihmiset
- ♥ Riittävän unen ja palautumisen sekä aivoterveysten edistäminen erit. työkäiset matala koulutustaso ja miehet, 8. ja 9.lk ja lukion tytöt

VANHEMMUUS VAHVISTUU

- ♥ Vanhemmuustaidot vahvistuvat erit. rajat ja arkirytmii, keskusteluyhteys tunnekasvatus

MIELENTERVEYSTAITOJEN VAHVISTAMINEN

- ♥ Tunne- ja vuorovaikutustaidot, itsesäätelyn taidot ja vastoinkäymisten sietokyky vahvistuvat erit. tytöt, lukio, työkäiset, ikäihmiset

RIIPPUVUUKSIEN EHKÄISY

- ♥ Päihteettömyys lisääntyy, päihteiden käyttö ja ongelmallinen raha- ja digipelaaminen ja käytön haitat vähenevät alkoholi: aol, työkäiset miehet, ikäihmiset. Tupakka: raskaana olevat, työkäiset. Sähkötupakka: peruskoululaiset, työkäiset. Nikotiiniuotteet: työkäiset miehet. Huumeet: miehet, korkeasti koulutetut. Rahapelaaminen: aol, työkäiset
- ♥ Netin haitallinen käyttö vähenee erit. 4. ja 5.lk

VÄKIVALTA JA TAPATURMAT VÄHENEVÄT

- ♥ Kaltoinkohtelua ei sallita erit. ikäihmiset
- ♥ Väkivaltaa ei sallita Erit. vanhempien toimesta lapsia kohtaan, kiusaaminen 4. ja 5lk
- ♥ Kukaan ei koe seksuaalista ahdistelua tai häirintää
- ♥ Kaatumistapaturmat vähenevät erit ikäihmiset
- ♥ Arjen turvallisuuden edistäminen osana kokonaisturvallisuutta erit. HYTE näkökulmasta, asukkaiden häiriötilanteisiin varautuminen.

HYTE-TIEDOLLA JOHTAMINEN, RAKENTEET, RESURSSIT JA YHTENEVÄISET KÄYTÄNNÖT

- ♥ HYTE-tiedolla johtaminen erit. kirjaaminen, HYTE-mittareiden luonti PSHVA:lle
- ♥ Vahvat HYTE-rakenteet ja resurssit osaksi palvelustrategiaa, palvelurakennetta, käyttösuunnitelmia, järjestöyhteistyörakenne, PSHVA:n palvelut-kunta yhteistyö, kulttuuri sotessa, HYTE-resurssit palvelutuotannossa
- ♥ Yhteneväiset käytännöt ja prosessit mm. liikuntaneuvonta, MOVE-prosessi, AUDIT-C, tuen tarve selvitys 8.lk, elintapaneuvonta, työttömien terveystarkastukset
- ♥ Yhteistyö HYTE-kertoimien edistämiseksi

Hyvinvointisuunnitelma – ilmiöt tavoitteina

- ♥ Hyvinvointivajeet hyvinvointisuunnitelmassa tavoitteiksi
 - ne ilmiöt, jotka on todettu hyvinvointivajeiksi hyvinvointikertomuksessa, on muotoiltu tavoitteiksi hyvinvointisuunnitelmaan
 - tavoitteiden seuranta vuosittain
 - yhteistyötä hahmoteltu jo aikaisemmin yhdyspintakuvioidin Ks. hyte.pshyvinvointialue.fi -> rakenteet-> ks yhdyspinnat

Kaatumisten ehkäisyn toimenpiteitä

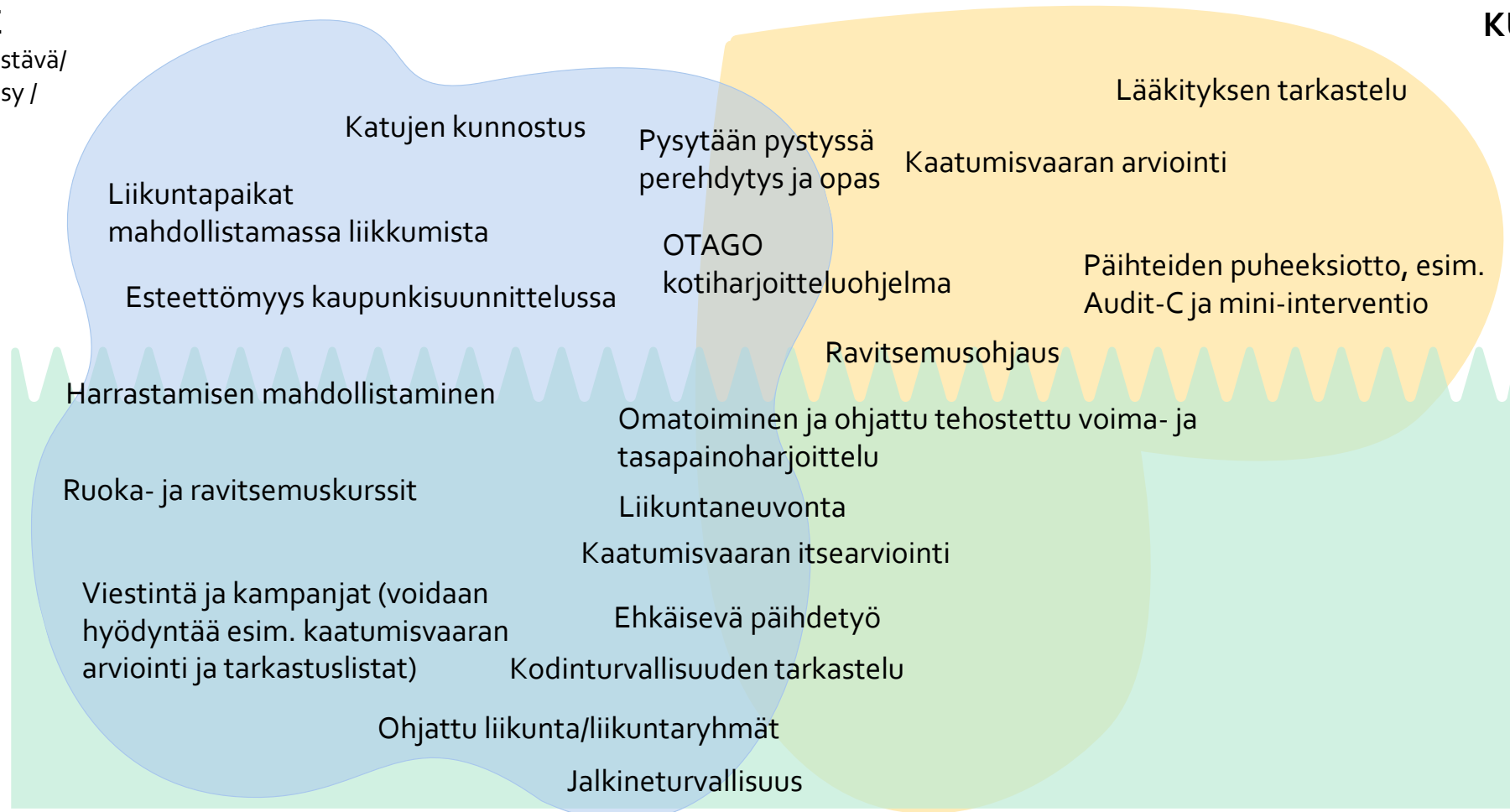
kunnan, hyvinvointialueen ja järjestöjen monialaisena yhteistyönä

KAIKILLE

Terveyttä edistävä/
Ennaltaehkäisy /
promootio

KUN RISKITODETTU

Varhainen puuttuminen /
Primaari preventio

Kunnan toiminta painottuu

hyvinvointialue tukee asiantuntijuudellaan

Järjestöt kumppaneina ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tuessa

Hyvinvointialueen toiminta painottuu

kunta tukee asiantuntijuudellaan

HYTE – yhdyspinnat ja yhteistyö alueen kuntien ja muiden HYTE-toimijoiden kanssa

Lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen – työikäiset

Tav

Hyvinvointia edistävän ravitsemuksen yhdyspinnat

Yht

Seksuaaliterveyden edistäminen – aikuiset

Ehkäisevän päihdetyön yhdyspinnat

Seksuaaliterveyden edistäminen – lapset ja nuoret

Yht

Liikunnan edistämisen yhdyspinnat

Edistetään liikunnallista elämäntapaa yhdessä

● Un toir
● Ko toir

● U
● K

● U
● K

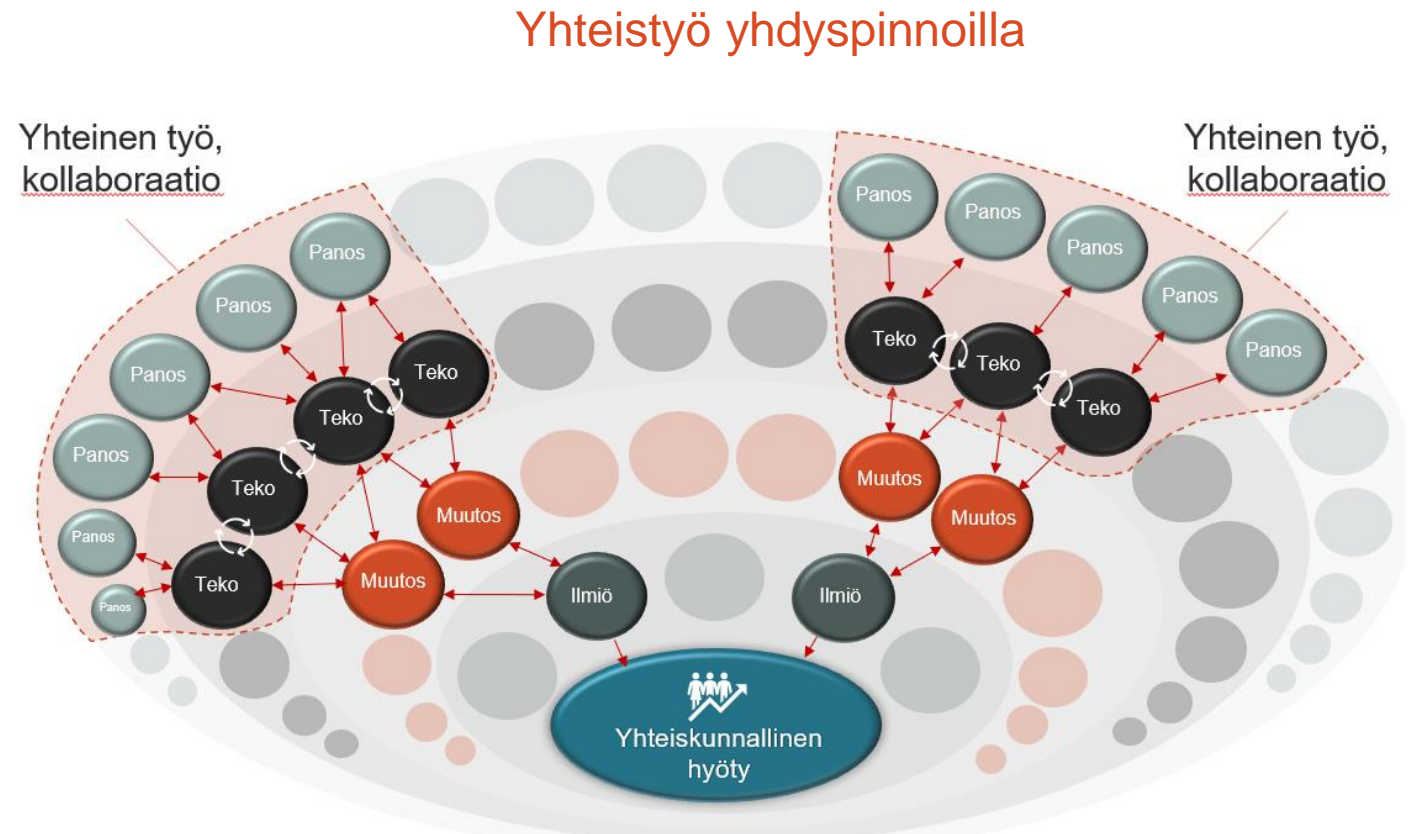
LÄHIYHTEISÖ	KUNTA	HYVINVOINTIALUE	HALLINTO- JA TUKIPALVELUT (kunta ja hyvinvointialue)	KUMPPANIT	
KOTI Asukas, omaiset, läheiset, isännöitsijä, kinteistöhuolto, asumispalvelut <ul style="list-style-type: none"> Arkkikunta, paikallaanolon vähentäminen, työmatkat mahdollisuuksien mukaan, isäntöitsijä, liikunnan, luontoliikunnan edistäminen. Liikuntaharrastuksiin hakeutuminen mieltyneiden mukaan, sopivien liikuntavälineiden hankinta. Liikunnallisen elämäntavan mahdollistaminen asumisympäristössä (pyörätelineet, liikuntavälineiden säilytys, turvallinen liikkuminen, esteettömyys, monipuolisen ravitsemuksen toteuttaminen, rukkapalvelut). 	LIIKUNTAPALVELUT <ul style="list-style-type: none"> Liikunnallisen elämäntavan edistämisestä, liikuntaneuvonta. Liikunnallisen elämäntavan tukeminen toimintamalleilla esim. voimaa vanhuuteen. Liikunnanohjaus vähenemistä- ja erityisryhmille sekä seuratoiminnan ulkopuolella oleville. Liikuntapaikkojen käytön ohjaus. Urheilu- ja liikuntapaikat organisoit. TEKNINEN TOIMI <ul style="list-style-type: none"> Kaavoitus, liikunnan kannustava ympäristö ja reitit (esim. talvikunnossapito, pyöräily- ja kävelyreitit katkaistavuus), esteettömyys, liitennettävyyden ja kestävä kehitys huomioiden. Liikunnallisten ympäristöjen rakentaminen, liikuntapaikkojen kunnossapito (voi olla myös liikuntapalveluita). VARHAISKASVATUS varhaiskasvatuksen opettajat, sosionomit, lastenhoitajat, erityisopettajat ja perhepäivähoidajat <ul style="list-style-type: none"> Liikkuva varhaiskasvatus/ koulu -ohjelman toteutus, henkilöstön koulutus. Liikunnan kannustava ja mahdollistava toimintaympäristö. PERUSKOULU opettajat, ohjaajat, kouluväestäjät, erityisopettajat ja rehtorit <ul style="list-style-type: none"> Harrastamisen Suomen malli, liikkuva koulu-ohjelman toteutus, pitkä aikavälinä. Oppilaiden osallistaminen kouluympäristön suunnitteluun ja liikunnan toiminnan toteuttamiseen. Luokkatilojen ergonomiasta ja aktiivisen koulupäivän mahdollistaminen, istumisen vähentäminen. VAPAA-AIKA- JA KULTTUURIPALVELUT	TERVEYSKESKUS, TYÖTERVEYSHUOLTO, NEUVOLA-KOULU- JA OPISKELUTERVEYDENHUOLTO Terveystyöntekijät ja sairaanhoitajat, lääkärin <ul style="list-style-type: none"> Liikunnallisen elämäntapaan motivoiminen ja tukeminen. Fyysio- / toimintaterapian tarpeen arviointi ja ohjaus/lähte asiantuntijana. Apuvälineiden lainaus arviointi ja ohjaus. SAIRAALAT osastot, vastaanotot, läpi- ja sairaanhoitajat, lääkärin, fysioterapeutit, toimintaterapeutit <ul style="list-style-type: none"> Liikunnallisen elämäntapaan motivoiminen ja tukeminen. Kuntouttava hoito. Fyysio- / toimintaterapian tarpeen arviointi ja ohjaus/lähte asiantuntijana. Hoitosuunnitelman mukainen kuntoutus (sit.m.m. apuvälinearvio, liikunnan arvio, koulutuksen suunnittelu). SOSIAALITYÖ, RAVITSEMUSTERAPIA, ASIAKASLUKUT mm. palveluohjaajat, sosiaalityöntekijät, ravitsemusterapeutit, jälkäterapeutit <ul style="list-style-type: none"> Liikunnallisen elämäntapaan motivoiminen ja tukeminen. Liikuntaharrastusten mahdollistaminen (harrastusvarain taloudellinen tuki, jalkojen terveys, ravitsemuksellinen itäminen). KOTIKUNTOUTUS, IKÄKESKUS sairaanhoitaja, palveluohjaaja, fysioterapeutit, toimintaterapeutit <ul style="list-style-type: none"> Liikunnallisen elämäntapaan motivoiminen ja tukeminen. 	PELASTUSLAITOS <ul style="list-style-type: none"> Ohjeistukset ja koulutukset fyysisten tilojen turvallisuudesta. APUVÄLINEKESKUS <ul style="list-style-type: none"> Päivittäisten toimintojen ja liikunnan apuvälineet lääkinnällisen kuntoutuksen kriteerien perusteella. Apuvälineiden lainaus arviointi ja käytön ohjaus ja lainaus, välineiden käytön seuranta. Asuminnoistustyönarvot vammaispalvelun pyynnöistä. AVOKUNTOUTUS Julkisen ja yksityisen, avovastaanotot, fysioterapeutit, toimintaterapeutit <ul style="list-style-type: none"> Ennaltaehkäisevä toiminta esim. elintaparyhmittä, jalkautuminen toimintaympäristöihin, konsultointi, verkostotyö. Vastaanottoaluetiloihin sisältyvä liikuntaneuvonta. Yhteistyö eri toimijoiden asiantuntijain kanssa. Hoidon tarpeen arviointi, kuntoutus suunnitelman mukaisesti (sitäryhmä- tai yksilöterapiassa, apuvälinearvio). KOHTAAMISPAIKAT esim. OLKA-paikat, hyvinvointikesköt <ul style="list-style-type: none"> Liikunnallisen elämäntapaan motivoiminen ja tukeminen. 	HYTE- JA OSALLISUUS hyvinvointikoordinaattori, hyte-ryhmä, hyte-yhdyshenkilöt <ul style="list-style-type: none"> Liikunnan edistämisen huomiointi hyvinvointisuunnitelmassa, suunnitelmien toteuttamisen edistäminen ja vaikuttavuuden arviointi. Liikunnan edistämisestä viestittäminen kuntapäätäjille, hyvinvointialueille, virkamiehille ja asukkailla. PÄÄTÖKSENTEKO <ul style="list-style-type: none"> Liikuntaa edistäviä päätöksiä, huomiointi päätöksenteossa ja vaikutusten ennakoivissa ja vaikuttavissa päätöksenteossa. Avustusmenettelyt tukevat vaikuttavaa liikunnallista elämäntapaa edistävä järjestöjen ja muiden toimijoiden toimintaa. Mahdolliset ostopalvelusopimukset yritysten ja järjestöjen kanssa liikuntamahdollisuuksien edistämiseksi. Liikuntapalvelujen käytön saavutettavuuden lisääminen, esimerkiksi erilaisten liikuntakorttien noutoista kuntalaisille. VAIKUTTAMISTOIMELIIMET (esim. vanhus-, nuoris- ja vammaisneuvostot) <ul style="list-style-type: none"> Viestintä, päätöksenteko. Palautteet, toiveet, tarpeet, ideat arjen sujuvuuteen asukkailla. SIIVOUSPALVELUT <ul style="list-style-type: none"> Tilojen terveys- ja turvallisuudesta ja esteettömyydestä huolehtiminen osaltaan, (mm. järjestelyt, pintojen puhtaus). 	YRITYKSET, ORGANISAATIOIT <ul style="list-style-type: none"> Ahliaktiivisuuden kannustaminen, portaiden nousu, liikunnan edistämisen työssä, kannustaminen istumisen vähentämiseen. Liikunnasta kannustavat tiät työpäivät; suihkulat, pyörän säilytys yms. Alennetut hinnat liikuntapalveluihin, henkilöstön työkyvyn edistäminen, liikunnan tuki työntekijöille esim. liikuntasetelit (ePassi, Smartum yms) muodossa, liikuntavälineiden hankinta. Fyysiset liikuntapalvelut, ostopalveluna tuntihoitajat (työpaikat, seurat ja järjestöt). JÄRJESTÖT, YHDISTYKSET JA SEURAKUNNAT Pohjois-Savon järjestöneuvosto, Pohjois-Savon Liikunta ry, nuorisoliitot, vanhempainyhdistykset, urheiluseurat, poliisijärjestöt, nuorvajärjestöt jne. <ul style="list-style-type: none"> Liikuntaneuvoston edistäminen yhteistyössä toimijoiden kanssa. Yhdistys- ja seuratoiminnan edistäminen, yhdistyskoulutukset. Säännölliset liikuntaryhmät (lisäävät liikkumisen määrää, kohentavat kuntoa sekä tukevat hyvää mieltä ja yhteisöllisyyttä). Eri hankkeilla ja tulla hankittavat monipuoliset liikuntavälineet ja niiden säännöllinen ohjaus ryhmäkäyttöä. SAIRAALA-APTEEKIT, APTEEKIT <ul style="list-style-type: none"> Ohjeita liikkumisen aktiivintaan ja motivoimiseen. Luodettavan tiedon jakaminen, liikkumiseen erikoistuneet apteekit (liikunnan apteekki), Liike on lääkke- sekä Lääkkeet ja liikunta- neuvonta. OPPILOKSET <ul style="list-style-type: none"> Liikkuva opiskelu- ohjelman toteuttaminen, opettajille suunnatut liikuntapalvelut ja -tapahtumat. Hyvinvointia edistävät toimet yhdessä eri toimijoiden kanssa. Wellness Center Savonia: Hyvinvointipalvelut, esim. tunti-päivät, yksilöllisiä vastaanottoaikavaroituksia, kotikäynnit (kurssit) elintapaohjaus).

Yhteistyötä tukee eri HYTE-toimijoiden kanssa yhteistyössä tuotetut HYTE-yhdyspintakuviot, joita hyödynnämme hyvinvointisuunnitelmia työstettäessä. Tunnistamme ne asiat, joita eri toimijat, kuten kunta tekee ja mitä hyvinvointialue tekee ja mitä meidän tulee tehdä yhdessä hyvinvointivajeiden ratkaisemiseksi.

[Ks. hyte.pshyvinvointialue.fi](https://www.hyte.pshyvinvointialue.fi) -> rakenteet-> ks yhdyspinnat - täältä löytyy lisää esimerkkejä

Hyvinvointisuunnitelman toteutus vaatii yhteistyötä

- ♥ Yksittäinen ilmiö / hyvinvointivaje
 - sisältää useita tavoiteltavia muutoksia, tarvitaan juurisyysanalyysia
 - tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan useita eri toimijoita tekemään erilaisia tekoja ja tuomaan oman panoksensa
 - tarvitaan yhteistyötä yhdyspinnoilla

Lähde: mukaellen Jonna Heliskoski

HYTE-työ on yhteistyötä

**Hyvinvointisuunnitelma sisältää kuvauksen
asiantuntijatuesta ja sidosryhmäyhteistyöstä
yhdyspinnoilla hyvinvointitavoitteiden edistämiseksi**

Pohjois-Savon hyvinvointialueen strategian mukaisesti teemme hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä yhdessä

Aluehallitus 6.10.2025

Arvomme

Ihminen. Tärkein.

Vastuullisesti. Totta kai.

Yhteistyöllä. Aina.

Toimimme Pohjois-Savon ja sen ihmisten hyväksi. Tunnistamme erilaiset tarpeet ja edistämme tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Meille vastuullisuus tarkoittaa luotettavaa, oikeudenmukaista, avointa ja taloudellisesti kestävää toimintaa.

Vastuullisuus tarkoittaa meille myös ympäristövastuuta ja hyvää hallintotapaa.

Teemme työtä yhdessä – työkavereiden, asukkaiden ja kumppanien, kuten kuntien, yritysten ja järjestöjen kanssa.

Ratkaisemme asiat reilusti ja perustellusti, kaikkia tasapuolisesti kohdellen.

[a509fc15-75c5-8b7a-af54-a265b06f8a24](#)

HYTE yhteistyö konkretisoituu hyvinvointisuunnitelmassa

Hyvinvointisuunnitelmassa kuvattu hyvinvointitavoitteiden taustalla vaikuttavia juurisyitä. Hyvinvointivajeiden ratkaisemiseksi kuvataan vaikuttavia konkreettisia HYTE-toimenpiteitä ja menetelmiä sekä tehtävää yhteistyötä yhdyspinnoilla:

- mitä asukkaat voivat itse tehdä
- Pohjois-Savon hyvinvointialueella tehtävät toimenpiteet,
- millaista asiantuntijatukea hyvinvointialueelta kuntiin ja muille HYTE -toimijoille tarjotaan ja
- millaista asiantuntijatukea sovitaan kunnista tarjottavan hyvinvointialueelle sekä
- millaista yhteistyötä tehdään seurakuntien, yritysten ja **yleishyödyllisten yhdistysten**, maakuntaliiton, apteekkien, poliisin, oppilaitosten, työterveyshuollon, työllisyysalueiden ja muiden HYTE-toimijoiden kanssa.

Kehitettävät asiat eli painopisteet ja tavoitteet Pohjois-Savossa vuosille 2025-2029

(huonoin tilanne suhteessa koko maahan ja vertailuhyvinvointialueisiin)

OSALLISUUDEN VAHVISTAMINEN

- ♥ Kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa (vaikuttamisen kanavat) ja osallistumisen vaikuttavuus lisääntyy
- ♥ Yhteisöön kuulumisen tunne lisääntyy
- ♥ Ketään ei syrjitä ikä, terveydentila, mielipide

HYVINVOINTIA JA TERVEYTTÄ EDISTÄVÄT ELINTAVAT

- ♥ Raskaudenkeskeytykset vähenevät erit. yli 30v. ja vuoden sisään synnyttäneet tai keskeytys
- ♥ Kohdunkaulasyövän seulontojen käyntimäärät nousevat
- ♥ Mahdollistetaan monipuolisen ravitsemuksen toteutuminen erit. tytöt, 8. ja 9.lk, työkäiset
- ♥ Liikunnallisuuden lisääminen arkeen erit. aol pojat, työkäiset naiset ja keskitason koulutus, toimintarajoitteiset ikäihmiset
- ♥ Riittävän unen ja palautumisen sekä aivoterveysten edistäminen erit. työkäiset matala koulutustaso ja miehet, 8. ja 9.lk ja lukion tytöt

VANHEMMUUS VAHVISTUU

- ♥ Vanhemmuustaidot vahvistuvat erit. rajat ja arkirytmi, keskusteluyhteys tunnekasvatus

MIELENTERVEYSTAITOJEN VAHVISTAMINEN

- ♥ Tunne- ja vuorovaikutustaidot, itsesäätelyn taidot ja vastoinkäymisten sietokyky vahvistuvat erit. tytöt, lukio, työkäiset, ikäihmiset

RIIPPUVUUKSIEN EHKÄISY

- ♥ Päihteettömyys lisääntyy, päihteiden käyttö ja ongelmallinen raha- ja digipelaaminen ja käytön haitat vähenevät alkoholi: aol, työkäiset miehet, ikäihmiset. Tupakka: raskaana olevat, työkäiset. Sähkötupakka: peruskoululaiset, työkäiset. Nikotiiniuotteet: työkäiset miehet. Huumeet: miehet, korkeasti koulutetut. Rahapelaaminen: aol, työkäiset
- ♥ Netin haitallinen käyttö vähenee erit. 4. ja 5.lk

VÄKIVALTA JA TAPATURMAT VÄHENEVÄT

- ♥ Kaltoinkohtelua ei sallita erit. ikäihmiset
- ♥ Väkivaltaa ei sallita Erit. vanhempien toimesta lapsia kohtaan, kiusaaminen 4. ja 5lk
- ♥ Kukaan ei koe seksuaalista ahdistelua tai häirintää
- ♥ Kaatumistapaturmat vähenevät erit ikäihmiset
- ♥ Arjen turvallisuuden edistäminen osana kokonaisturvallisuutta erit. HYTE näkökulmasta, asukkaiden häiriötilanteisiin varautuminen.

HYTE-TIEDOLLA JOHTAMINEN, RAKENTEET, RESURSSIT JA YHTENEVÄISET KÄYTÄNNÖT

- ♥ HYTE-tiedolla johtaminen erit. kirjaaminen, HYTE-mittareiden luonti PSHVA:lle
- ♥ Vahvat HYTE-rakenteet ja resurssit osaksi palvelustrategiaa, palvelurakennetta, käyttösuunnitelmia, järjestöyhteistyörakenne, PSHVA:n palvelut-kunta yhteistyö, kulttuuri sotessa, HYTE-resurssit palvelutuotannossa
- ♥ Yhteneväiset käytännöt ja prosessit mm. liikuntaneuvonta, MOVE-prosessi, AUDIT-C, tuen tarve selvitys 8.lk, elintapaneuvonta, työttömien terveystarkastukset
- ♥ Yhteistyö HYTE-kertoimien edistämiseksi

Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden kuvauksen pohja

Tavoite:	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot Mitä toimenpiteitä tulee tehostaa, jotta tilanne on parempi valtuustokauden päätyttyä? Nykyiset toimet eivät ole olleet riittäviä.	Seurantamittarit Millä voidaan seurata, onko tavoite edennyt ja toimenpiteet toteutuneet?
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla		
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi		
Mitä Pohjois-Savon hyvinvointialueella (PSHVA) tehdään tavoitteen edistämiseksi		
Kunnan asiantuntijatuki ja yhteistyö yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi hyvinvointialueen kanssa		
Pohjois-Savon hyvinvointialueen (PSHVA) asiantuntijatuki yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi muiden HYTE-toimijoiden (kunnat, järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset, yritykset, apteekit, maakuntaliitto, poliisi) kanssa		
Järjestöyhteistyö yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi hyvinvointialueen kanssa		
Seurakuntayhteistyö tavoitteen edistämiseksi hyvinvointialueen kanssa		
Oppilaitosten, työterveyshuollon, työllisyysalueiden, yritysten, apteekkien, maakuntaliiton ja poliisin yhteistyö tavoitteen edistämiseksi Pohjois-Savon hyvinvointialueen kanssa		

Esimerkki: Osallisuuden vahvistaminen

Painopiste: Osallisuuden vahvistaminen

Tavoite: Kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa (vaikuttamisen kanavat) ja osallistumisen vaikuttavuus lisääntyy 1/4	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot	Seurantamittarit
Juurisyyt tavoitteena olevan asian taustalla	<ul style="list-style-type: none">• Vaikuttamisen kanavista ei ole tietoa, ei löydetä itselle sopivaa vaikuttamiskanavaa• Osallistumista ei koeta merkitykselliseksi, vaikutusmahdollisuudet koetaan vähäisiksi• Asiakkaan osallistaminen omaan palveluun on puutteellista• Vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen käytön osaaminen on puutteellista• Yhdistyksissä toimijat ikääntyvät ja nuoria on vaikea saada mukaan, ei halua sitoutua vastuutehtäviin	
Asukkaiden oma toiminta tavoitteen edistämiseksi	<ul style="list-style-type: none">• Tiedon etsiminen vaikuttamismahdollisuuksista• Vanhempien toimiminen esimerkkinä lapsille ja nuorille osallistumisesta ja keskusteleminen yhteiskunnallisista asioista• Paikalliset kyläparlamentit, joihin on helppo tulla mukaan	
Mitä PSHVA:lla tehdään tavoitteen edistämiseksi	<ul style="list-style-type: none">• Viestintä ja tieto-osallisuus:<ul style="list-style-type: none">• Monikanavainen ja selkeä viestintä vaikuttamismahdollisuuksista ja palveluista, kohdennettua viestintää myös paperitiedottein esim. ilmoitustauluilla (viestintä, palvelutuotanto)• Verkkosivujen käyttäjäystävällisyys, selkokielen käyttö (viestintä, palvelutuotanto)• Tietoa vaihtoehtoisista kommunikaatiokeinoista ja käytön hallinta (viestintä, koulutuspalvelut)• Asiakastyössä huomioidaan vaihtoehtoisten kommunikaatiokeinojen ja kommunikaatio-ohjauksen tarve (erit. vammaispalvelut)• Tiedottaminen asiakasprosesseista, perheiden palveluista, omista oikeuksista sekä perhekeskusverkoston toiminnasta – sähköinen perhekeskus, OmaPerhe, OmaHyte (perhepalvelut)• Ikäkeskuksen neuvonnasta tiedottaminen vaikeasti tavoitettaville ryhmille monikanavaisesti ja monitoimijaisesti (ikäntyneiden palvelut)	TEAvisari hyvinvointialue, osallisuus; osallistumis- ja vaikuttamistavat <ul style="list-style-type: none">• Järjestetty keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia• Asiakkaiden mielipiteen selvittäminen ennen päätöksentekoa• Kehittäjäasiakkaat/ kokemusasiantuntijat palvelujen suunnittelussa/kehittämisessä• Asukkaiden, järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteisen suunnittelun tukeminen

Painopiste: Osallisuuden vahvistaminen

Tavoite: Kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa (vaikuttamisen kanavat) ja osallistumisen vaikuttavuus lisääntyy 2/4	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot	Seurantamittarit
Mitä PSHVA:lla tehdään tavoitteen edistämiseksi	<ul style="list-style-type: none">• Vaikuttamiskanavat:<ul style="list-style-type: none">• Hyvinvointialueella on käytettävissä monipuolisesti vaikuttamisen kanavia/metelmiä. Osallistumisen mahdollisuuksista tiedotetaan. Kanavan/metelmän valinnassa huomioidaan tilanteeseen soveltuvuus, esim. kohderyhmien tarpeet (viestintä, palvelutuotanto)<ul style="list-style-type: none">○ asiakaskokemuksen järjestelmällinen kerääminen (esim. asiakaspalautteet)○ kyselyjen toteuttaminen○ keskustelu- ja kuulemistilaisuudet○ hyvinvointialuealoite; ehdotukset toiminnan kehittämiseksi○ kokemustoimijat ja –asiantuntijat palvelujen kehittämisessä, esim. vertaistuen toimintamallin kehittäminen (Matkalla riittävän vanhemmuuteen- hanke, v. 2026 loppuun)○ asukasraadit yleisissä asioissa ja palvelutuotannossa asiakasraadit○ vaikuttamistoimielinten hyödyntäminen (erit. perhe- ja vammaispalvelut sekä ikääntyneiden palvelut)○ asukkaiden ja järjestöjen oma-aloitteiden suunnittelun tukeminen (esim. tuki aloitteiden tekemiseen ja kehittämishankkeisiin, järjestöyhteistyö)• Esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioiminen osallistumisen mahdollistajana (palvelutuotanto)• Vaikutusten arviointi päätöksenteossa	<ul style="list-style-type: none">• Asiakaskokemus• Muistutukset <p>Kokemuksellinen hyvinvointikysely</p> <ul style="list-style-type: none">• Voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin asuinseudullansa• Luottamus poliittisiin päätöksentekijöihin

Painopiste: Osallisuuden vahvistaminen

Tavoite: Kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa (vaikuttamisen kanavat) ja osallistumisen vaikuttavuus lisääntyy 4/4	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot	Seurantamittarit
PSHVA:n asiantuntijatuki yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi muiden HYTE-toimijoiden (kunnat, järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset, yritykset, apteekit, maakuntaliitto, poliisi) kanssa	<ul style="list-style-type: none">Asiantuntijatuki osallisuusmenetelmien käyttöönottoon kunnissa (esim. viestintä hyvistä malleista), erityisesti osallisuudesta vastaava ryhmä kunnassa, osallisuus palvelujen suunnitteluun, lasten osallistamisen foorumit, asukasraadit (HYTE ja osallisuuspalveluyksikkö)Ohjataan hyödyntämään kuntien vaikuttamistoimielimiä vaikuttamisen ja osallistumisen kanavana (esim. infran remontit) (erit. vammaispalvelut, ikääntyneiden palvelut, HYTE ja osallisuuspalveluyksikkö)Osallistuminen yhteistyöfoorumeihin, esim. kumppanuuspöydät (luottamushenkilöt, viranhaltijat)Nuorisovaltuuston edustajien vierailut kunnissa; nuorten innostaminen vaikuttamiseen (hyvinvointialueen nuorisovaltuusto)	TEAvisari Kuntajohto, osallisuus <ul style="list-style-type: none">Osallisuuden vastuuttaminenOsallisuus palvelujen suunnitteluun erit. Keitele, Kaavi, RautavaaraLasten osallistamisen foorumit
Järjestöyhteistyö yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi hva:n kanssa	<ul style="list-style-type: none">Verkostoyhteistyö kokemusasiantuntijoiden ja –toimijoiden hyödyntämiseksi palveluissa, kokemusasiantuntijoiden ja –toimijoiden koulutus ja rekisterit (Pohjois-Savon kokemustoimintaverkosto, Kokemusasiantuntijuus Pohjois-Savossa -verkosto)Kumppanuuspöydät (Wastery, Ylä-Savon Vakka)Pohjois-Savon osallisuusverkostoon osallistuminen	
Seurakuntayhteistyö tavoitteen edistämiseksi hva:n kanssa		
Oppilaitosten, työterveyshuollon, työllisyysalueiden, yritysten, apteekkien, maakuntaliiton ja poliisin yhteistyö tavoitteen edistämiseksi PSHVA:n kanssa	<ul style="list-style-type: none">Opiskelijoiden osallisuusosaamisen vahvistaminen. Opiskelijat mukaan opiskeluhuollon ohjausryhmiin ja sitä kautta pääsevät vaikuttamaan HYTE-käytäntöihin (oppilaitokset)Opiskelijoille ja huoltajille suunnattua tiedotusta osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista (Sakky)Opiskelijoiden ja päättäjien keskinäisten kuulemistilaisuuksien järjestäminen (Sakky)Nuorisovaltuuston kanssa työskentely, nuorten vaikuttaja-akatemia, maakuntapäivä, maakuntaohjelman kirjaukset suuntaavat rahoitusta (Maakuntaliitto)	<ul style="list-style-type: none">Nuorilta kerätty palaute osallisuuden ja hyvinvoinnin kokemuksista Kouluterveyskysely <ul style="list-style-type: none">Osallistunut koulun asioiden suunnitteluunHyvät vaikutusmahdollisuudet koulussaHuoltajien vaikutusmahdollisuudet

**Esimerkki: Hyvinvointia
ja terveyttä edistävät
elintavat – järjestöjen
toimenpiteet**

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Raskaudenkeskeytykset vähenevät (erit. yli 30v. ja vuoden sisään synnyttäneet tai keskeytys) Kohdunkaulasyövän seulontojen käyntimäärät nousevat 2/2	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot	Seurantamittarit
Kunnan asiantuntijatuki ja yhteistyö yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi hyvinvointialueen kanssa	<ul style="list-style-type: none">Viestiminen ja puheeksi ottaminen yhdessä kaikkien toimijoiden kanssa hyvinvointialueen tuottamalla materiaaleilla, erityisesti nuorisopalveluissa/-työssä ja OhjaamoissaAsiantuntijatuki kohderyhmän huomioimiseen viestinnän sisältöjen ja kanavien suunnittelussa	
PSHVA:n asiantuntijatuki yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi muiden HYTE-toimijoiden (kunnat, järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset, yritykset, apteekit, maakuntaliitto, poliisi) kanssa	<ul style="list-style-type: none">Viestinnän koordinointi (materiaalien tuottaminen ja viestintätuki) seksuaaliterveyteen ja maksuttomaan ehkäisyyn liittyvissä aiheissa (perhekeskuspalvelut: kouluterveydenhuolto ja HYTE ja osallisuus)Asiantuntijatuki esim. koulutukset ja tietoiskujen järjestäminen (PSHVA asiantuntijat ja HYTE ja osallisuus)	
Järjestöyhteistyö yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi PSHVA:n kanssa	<ul style="list-style-type: none">Joukkotarkastusten toimintamallin kehittämisen koulutus, tukea joukkotarkastuksista tiedottamiseen esim. materiaalia (Syöpäyhdistys)Tukea ja reittejä eri syistä haastavissa tilanteissa olevien nuorten ja nuorten aikuisten tavoittamiseen, viestimisen kanava joukkotarkastuksista, ehkäisystä (Setlementti Puijola)NEET nuorien tavoittamisen tukena, viestinnällinen ja keskusteleva tuki (Vamos)Osallistuminen hybridivanhempain iltoihin	
Seurakuntayhteistyö tavoitteen edistämiseksi hva:n kanssa		
Oppilaitosten, työterveyshuollon, työllisyysalueiden, yritysten, apteekkien, maakuntaliiton ja poliisin yhteistyö tavoitteen edistämiseksi PSHVA:n kanssa	<ul style="list-style-type: none">Yhteistyö maksuttoman ehkäisyn toimintamallin yhdyspinnan kehittämisessä hyvinvointialueen kanssa (YTHS)Aktiivinen viestintä yhteisten materiaalien avulla (YTHS)	

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Mahdollistetaan monipuolisen ravitsemuksen toteutuminen (erit. tytöt, 8. ja 9.lk, työikäiset) 5/6	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot	Seurantamittarit
PSHVA:n asiantuntijatuki yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi muiden HYTE-toimijoiden (kunnat, järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset, yritykset, apteekit, maakuntaliitto, poliisi) kanssa	Lapset, nuoret ja lapsiperheet <ul style="list-style-type: none">• Ravitsemusterapian asiantuntijatuki kunnille perhekeskusverkoston kautta (ravitsemusterapia, perhekeskuspalvelut, HYTE ja osallisuus)• Asiantuntijatuki erityisruokavaliointiprosessin päivittämiseen (lasten, nuorten ja lapsiperheiden ravitsemuksen edistämisen työryhmä)• Lasten ja nuorten valikoivan syömisen tunnistamista ja hoitoonohjausta kehitetään (lasten, nuorten ja lapsiperheiden ravitsemuksen edistämisen työryhmä, ravitsemusterapia, perhekeskuspalvelut, HYTE ja osallisuus, KYS lastentautien poliklinikka) Kaikki ikäryhmät: <ul style="list-style-type: none">• Ruokakasvatuksen ja ravitsemusohjauksen yhtenäisten näyttöön perustuvien menetelmien käyttöä tuetaan ja koulutuksia järjestetään moniammatillisesti ja –alaisesti (ravitsemusterapia, HYTE ja osallisuus, ravitsemushoitotyöryhmä)	
Järjestöyhteistyö yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi PSHVA:n kanssa	<ul style="list-style-type: none">• Viestinnällinen tuki riittävän ruokailun /ruokarohkeuden edistämiseksi (SYLI ry)• Proteiinin käytön seula ikääntyneille tueksi asiakasohjaukseen (Gery ry)	

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Liikkumisen lisääminen arkeen (erit. aol pojat, työikäiset naiset ja keskitason koulutus, toimintarajoitteiset ikäihmiset) 4/5	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot	Seurantamittarit
PSHVA:n asiantuntijatuki yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi muiden HYTE-toimijoiden (kunnat, järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset, yritykset, apteekit, maakuntaliitto, poliisi) kanssa	Lapset, nuoret ja lapsiperheet <ul style="list-style-type: none">Maakunnallinen liikkumisen edistämisen hanke- Perheille hanke 2024-2027- jalkauttamisen tuki, asiakasohjauksen työväline (HYTE ja osallisuus, perhepalvelut)MOVE!- prosessin sopiminen (perhekeskuspalvelut, HYTE ja osallisuus) Aikuiset <ul style="list-style-type: none">Liikuntaneuvontaan hyvinvointialueen tuki osaamiseen, yhdyspintatyöhön ja ryhmämuotoisten toimintojen osalta osaksi kunnan liikuntaneuvontaa (sotokeskus, HYTE ja osallisuus)Arki- ja hyötyliikunnasta viestiminen yhdessä kaikkien toimijoiden kanssa- tietoiskujen järjestäminen, joka tukee arkiliikkumisen lisäämistä (hyvinvointialueen palvelut, HYTE ja osallisuus)Liikuntaneuvonnan rajattu kirjaamisoikeuden toimintamallin ja yhteisen raportoinnin kehittäminen (sotokeskus, HYTE ja osallisuus)	Vastinparit hva-kunta-toteuma
Järjestöyhteistyö yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi PSHVA:n kanssa	<ul style="list-style-type: none">Istumisen tauottaminen osaksi toimintakulttuuria- haasteiden ja ratkaisujen tunnistaminen yhteistyössä (liikunnallisen elämäntavan ja ravitsemusterveyden edistämisen työryhmä)Maakunnallinen liikkumisen edistämisen hanke- Perheille hanke 2024-2027 kehittää ja edistää perheliikunnan toteuttamista kunnissa (Pohjois-Savon Liikunta)Elintavoilla elämänlaatua Pohjois-Savoon-hankerahoitus ehdollisena alkaen 2026 (Pohjois-Savon liikunta, Huoltoliitto ry, HYTE ja osallisuus)Ryhmätoiminta moniammatillisesti järjestettynä päivä- ja työtoiminnassa ja asumisyksiköissä vammaispalveluille ja ikääntyneiden palveluihin (kylätoimikunnat, järjestöt)	Maakunnallinen liikkumisen edistämisen hanke- Perheille hanke 2024-2027 : <ul style="list-style-type: none">Osallistuneet aikuiset/ lapsetKunnat, joissa toiminta jatkuu hankekauden jälkeen (lukumäärä)

Painopiste: Hyvinvointia ja terveyttä edistävät elintavat

Tavoite: Riittävän unen ja palautumisen sekä aivoterveiden edistäminen (erit. työikäiset matala koulutustaso ja miehet, 8.ja 9.lk ja lukion tytöt) 3/3	Toimenpiteet (vaikuttavat, konkreettiset menetelmät ja keinot) + vastuutahot	Seuranta-mittarit
Kunnan asiantuntijatuki ja yhteistyö yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi hyvinvointialueen kanssa	<ul style="list-style-type: none"> • Liikuntaneuvonnassa, varhaiskasvatuksessa, ala- ja yläkoulujen sekä lukioiden ohjauksessa huomioidaan uni, palautuminen ja aivoterveys, sisältöjen kehittäminen tarvittaessa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa • Yhteisen viestintämateriaalin jakaminen palveluissa ja tilaisuuksissa esim. vanhemmille viestittäessä • Yhteisöllisiä ja monitoimijaisia tapahtumia ja liikuntaa 	
PSHVA:n asiantuntijatuki yhdyspinnoilla tavoitteen edistämiseksi muiden HYTE-toimijoiden (kunnat, järjestöt, seurakunnat, oppilaitokset, yritykset, apteekit, maakuntaliitto, poliisi) kanssa	<ul style="list-style-type: none"> • Osaamisen vahvistamisen asiantuntijatuki eri toimijoille • Asiantuntijatuki viestinnän sisällön tuottamisessa ja tapahtumissa 	
Järjestöyhteistyö PSHVA:n kanssa tavoitteen edistämiseksi	<ul style="list-style-type: none"> • Asiantuntijatuki tapahtumissa ja koulutuksissa alle 3v unen suojelemisessa (Ensi- ja turvakotiyhdistys) • Alle 3 v uni mukana vauvaperheiden ohjauksessa, jonne asiakasohjausta hyvinvointialueelta (Ensi- ja turvakotiyhdistys) 	
Seurakuntayhteistyö tavoitteen edistämiseksi PSHVA:n kanssa	<ul style="list-style-type: none"> • Uni, palautuminen ja toiveikkuus sisältöinä kohtaamisissa, tarvittaessa ohjauksen sisältöjen kehittäminen hyvinvointialueen kanssa 	
Oppilaitosten, työterveyshuollon, työllisyysalueiden, yritysten, apteekkien, maakuntaliiton ja poliisin yhteistyö tavoitteen edistämiseksi PSHVA:n kanssa	<ul style="list-style-type: none"> • Mahdollistetaan teeman mukaisten asiantuntijakumppaneiden jalkautuminen oppilaitoksen tapahtumiin ja opetukseen (Sakky) • Aiheeseen liittyviä opintoja täydennyskoulutustarjonnassa, joita hyvinvointialue voi hyödyntää osaamisen vahvistamisessa (Savonia) 	

Pohjois-Savon hyvinvointialueen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma vuosille 2025–2029 sisältää:

- OSA 1: hyvinvointikertomuksen eli -analyysin vuosista 2021–2025 (Avalt 5.5.2025) ja
- OSA 2: hyvinvointisuunnitelman vuosille 2025–2029. (Avalt 8.12.2025 TULOSSA)

www.hyvinvointikertomus.fi -> Pohjois-Savon hyvinvointialue